

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

صفحه نخست | صفحه اصلی خدمات پیوسته | جستجوی کتابشناسی | جستجوی ساده | لیست مدارک یافت شده | نمایش کامل

برجسی

موسیقی	مجموعه، مهدی - ۱۳۵۴
هنر و تفریح	تامل فرهنگ و استاندارد در آموزش و پرورش / تألیف مهدی محمودی
هنرهای نمایشی	تهران: مهر برنا، ۱۳۸۴.
هنرهای نمایشی	ص: ۹۲
کتاب	964-8192-56-1
وضعیت فهرست نویسی	فهرست نویسی قبلی
یادداشت	فهرست نویسی براساس اطلاعات قبلی
یادداشت	کتابنامه: ص: ۹۲ - ۹۱
موضوع	آموزش و پرورش -- استاندارد
	آموزش و پرورش -- ایران -- استاندارد
	آموزش و پرورش و دولت
	سیاست و آموزش و پرورش
	آشنایی کتابخانه نویسی
رده بندی کنگره	LB۳-۶-۸۳/م۳
رده بندی دیویی	۳۷۹/۱۵۱
شماره کتابشناسی ملی	۸۴۲-۱۶۵۲۲

آدرس ثابت: تامل فرهنگ و استاندارد در آموزش و پرورش

موجودی | پیشنهاد اصلاح | درخواست امانت پس کتابخانه آبی

• تازه ها

• راهنمای کاربران

• تماس با ما

• گزارش آمارهای انواع داده

بررسی تاریخی کشورهای پیشرفته و یا در حال پیشرفت در شکوفایی اقتصادی و تحول نظام آموزشی آنان نشان دهنده توجه جدی مدیران و برنامه ریزان این کشورها به استاندارد و استانداردسازی در آموزش و ترویج آن در بین جامعه است، به طوری که هم اکنون در بسیاری از کشورها مقوله استاندارد در سالهای آخر مقطع تحصیلی دبیرستان و مقاطع مختلف دانشگاهی تدریس شده ضمن آنکه در این کشورها این امر به یک پدیده فرهنگی و اجتماعی حایز اهمیت تبدیل گردیده است. از سویی نگاهی به میزان رعایت استانداردها در کشورهای مختلف حاکی از آن است، ممالکی که به مراحل بالاتری از توسعه آموزشی و فرهنگی و اقتصادی نائل شده اند بیشتر از سایر کشورها اصول استانداردها را در ارائه خدمات خود رعایت می کنند. در این کشورها بالابودن سطح آگاهیهای مردم باعث می شود که آنان به دنبال بهره گیری از خدماتی باشند که ضوابط استاندارد سازی در آنها بیشتر رعایت شده باشد، و خدماتی که از این مزیت برخوردار نیستند مورد استقبال عمومی قرار نگیرد. اگر چه به کار بردن لفظ استاندارد و استاندارد سازی¹ بیشتر در حیطه ی صنعت و تولید به کار گرفته شده است اما باید توجه داشت که همه جا و همه چیز می تواند مورد توجه فرایند استاندارد سازی قرار گیرد. بطوری که طیف وسیعی از شئون زندگی انسان که یکی از آنها مسئله تعلیم و تربیت است را می توان در این قالب جای داد.

امروزه هیچ سازمان یا موسسه ای را نمی توان یافت که از جهت های گوناگون با امر استاندارد سرو کار نداشته باشد². در این میان استاندارد کردن نظام آموزشی، به دلیل اینکه از ویژگیهای خاصی برخوردار است اهمیت بیشتری را به خود اختصاص داده است. نظام آموزش و پرورش یک کشور حیاتی ترین و زیر بنایی ترین

1 – standard & standardaization

2 -www.khz-isiri.org/president.asp

بخش برای اقتصاد آن کشور محسوب می شود و در عین حال نهادی است که همه مردم به نوعی با آن مرتبط می باشند، بنابراین مردمی ترین نهاد نیز به شمار می آید . در کشور ما قریب به شانزده میلیون و پانصد هزار دانش آموز و بیش از نهصد هزار نفر معلم و کارمند در بیش از 138 هزار آموزشگاه به صورت مستقیم فعالیت دارند¹ . با وجود این گستردگی و برای جلوگیری از بی راهه روی ها ، نیاز به وجود چهارچوبهای مشخص - برای انجام فعالیتهای گوناگون در این نظام - به نام استاندارد و استاندارد سازی بیش از هرچیز احساس می شود . پدیده ی استاندارد و استاندارد سازی به ویژه در آموزش و پرورش در جوامع مختلف به یک میزان مورد توجه قرار نگرفته است از تفاوتهای چشمگیر این جوامع یکی هم چگونگی برخورد آنها با مسائل اجتماعی ، اقتصادی است. دسته ای از مردم نسبت به این مسائل و تحولات حساس بوده و در صورتی که احساس کنند کارکرد یک پدیده یا نهاد غیر طبیعی است در برابر آن واکنش نشان می دهند ، اما دسته ای دیگر در برخورد با مسائل و پدیده های مختلف بی تفاوت هستند .

تجارب تاریخی ملل گوناگون نشان دهنده این مطلب است که اگر رفتارهای جمعی غالب در جامعه ای مفروض رفتار دسته اول باشد ، می توان امیدوار بود کارکرد پدیده ها و نهادهای آن جامعه کمتر از هدف اصلی دور شوند.² در جوامع کنونی که مسائل گوناگون اجتماعی ، اقتصادی ، آموزشی و فرهنگی در هم تنیده شده اند تشخیص اینکه بعد آموزش از اهمیت بیشتری برخوردار باشد ، بسیار مشکل است . اما بررسی عوامل پیشرفت در کشورهای توسعه یافته ، نشان دهنده این است که این کشورها از طریق سرمایه گذاری های کلان در بعد آموزشی به این مهم دست یافته اند .

۱ - وزارت آموزش و پرورش - دفتر طرح و برنامه، آمار آموزش و پرورش در سال تحصیلی ۸۳ - ۱۳۸۲ (تهران، ۱۳۸۳)، ص ص ۲۰ - ۱۲.

۲ - "اگر مردم نخواهند رعایت نمی شود" **روزنامه همشهری**، چهارشنبه ۲۵ مهر ۱۳۷۵، شماره ۱۰۹۶، بخش گزارش: ص ۱۴

به طور کلی 3 عامل عمده را می توان در توجه به استاندارد و استانداردسازی در آموزش و پرورش ذکر کرد :

1- افزایش فاصله علمی بین کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه ، در نتیجه توجهی که کشورهای توسعه

یافته به امر استاندارد سازی در نظام آموزشی نموده اند .

2- ظهور آگاهی هرچه بیشتر در بین جامعه نسبت به فواید بهره گیری از استانداردها در زمینه های مختلف .

3- ضرورت جلوگیری از بی راهه رویها و تکیه بر چارچوبهائی مدون که از درجه اعتماد بالایی برخوردار باشند .

آنگونه که به نظر می رسد در حال حاضر از مهمترین نکات در خصوص استاندارد ، بستر سازی فرهنگی در

رابطه با استاندارد و استاندارد سازی است که این مسأله هم مخاطبان و هم ارائه دهندگان خدمات استاندارد را

شامل می شود ، پدیده ی استاندارد در هر جامعه در ارتباط با شاخصهای گوناگونی است که فرهنگ و ویژگیهای

فرهنگی به عنوان یکی از مهمترین اجزای جامعه در رابطه مستقیم و متقابل با آن می باشد .

همانطور که از تعاریف بر می آید ، نسبت فرهنگ برای جامعه همچون نسبت شخصیت برای فرد است .

بنابراین فرهنگ به عنوان زمینه ای مطرح می شود که پدیده های گوناگون در صورت هماهنگی با آن می توانند

مورد توجه افراد جامعه قرار گرفته و رواج یابند ، یا اینکه در صورت عدم هماهنگی با آن توسط جامعه ترد شوند¹ .

نوع نظام آموزش و پرورش هر جامعه ای ارتباط مستقیم با ویژگیهای آن جامعه یا به عبارتی فرهنگ آن

جامعه دارد ، برای آنکه پدیده استاندارد و استاندارد سازی در نظام آموزش و پرورش رواج یافته و پذیرفته شود ،

ابتدا می بایست زمینه های فرهنگی آن در جامعه فراهم شود . توسعه دامنه استاندارد ، نیازمند اقدامات ترویجی ،

آموزشی و تشویقی و نیز حمایت دستگاههای حقوقی و قانون گذار است . در عین حال باید توجه داشت که ترویج

1 – Richard W. Scholl , " Organizational Culture- The Social Inducement System"2003 , [on line]
Available: www.cba.uri.edu/Scholl/Notes/Culture.html

فرهنگ استاندارد در جامعه می تواند موجب حساس شدن مردم در زمینه استاندارد شده و این نتیجه را در بر داشته باشد که خدمات بدون استاندارد در جامعه مورد پذیرش قرار نگیرند . بدین ترتیب می توان ادعا کرد که در این رابطه هیچ ناظری بهتر از خود مردم وجود ندارد .

فصل اول

واژه شناسی

الف) استاندارد

ب) فرهنگ

مقدمه :

استاندارد و فرهنگ، هر دو از جمله محصولات اندیشه بشری هستند که شکل گیری و رواج آنها باعث بوجود آمدن نوعی زبان مشترک در بین انسانهای شود. این دو مفهوم بر اثر علاقه انسان برای رسیدن به کیفیت برتر و با گذشت زمان بوجود آمده اند. اگر چه که این دو مفهوم دارای تفاوت‌های زیادی با هم می باشند، از جمله اینکه تغییرات فرهنگ در دراز مدت صورت می گیرد ولی تغییرات در استانداردها در مدت بسیار کوتاهتری انجام می شود ولی از شباهتهایی نیز برخوردار هستند. از آنجا که درک تعامل میان این دو، نیاز به آشنایی نسبی درباره هر یک از این مفاهیم را دارد، بنابراین بطور مختصر هر یک از این دو مفهوم مورد بررسی قرار می گیرد.

الف) استاندارد - تاریخچه استاندارد

بحث بهره گیری از استاندارد دارای سابقه طولانی است ، این پدیده از دیر زمان در زندگی بشر وجود داشته است استاندارد نیز مانند بسیاری از پدیده های طبیعی در نتیجه گذر از دوره های زمانی و در نتیجه شناخت و برداشتی که انسان از محیط پیرامون خود به صورت ناخودآگاه کسب کرده ، بوجود آمده است . برای مثال تاریخ پیدایش سیستم شمارش ده دهی که هم اکنون نیز مورد استفاده قرار می گیرد به گذشته بسیار دور باز می گردد و در واقع الگویی است از تعداد انگشتان دو دست انسان و به همین صورت استاندارد کردن تقویم و تعداد روزهای ماه در سال رومی که توسط ژولیس سزار در 46 سال قبل از میلاد مسیح انجام شده است .¹

در کشور ما نیز علی رغم تشکیلات رسمی و مدون که در سال 1304 با تصویب قانون اوزان و مقیاس ها شکل گرفت ، پیشینه استاندارد از قدمت بسیار زیادی برخوردار است و با استناد با اسناد تاریخی ، فرهنگی و هنری به جا مانده ، به هزاره های قبل از میلاد بر می گردد

۱- مهرداد یگانه ، استاندارد و استاندارد کردن (تهران : مرکز آموزش تحقیقات صنعتی ایران ، پائیز ۱۳۷۹) ، ص ۱۴

از جمله این مقیاس ها « کوبیت » بود که تقریباً برابر طول دست انسان بود و فاصله از سر انگشتان تا مفصل ساعد را شامل می شد و همچنین می توان به واحد وجب اشاره کرد که طولی برابر تقریباً نیم کوبیت داشت .¹

سیر تکاملی زندگی انسان به مرور زمان موجب شد که نیاز به وجود ملاکها و شاخص هائی برای اندازه گیری و ارزیابی امور و پدیده ها بیش از بیش احساس شود که در این مسیر رویدادهای تاریخی نیز بی تأثیر نبوده اند . پس از جنگ دوم جهانی در سال 1946 ، بیست و پنج کشور جهان طی ملاقاتی در لندن نسبت به تأسیس یک سازمان بین المللی برای استانداردها اقدام نمودند تا از طریق آن به دنبال راههای ارتقاء کیفیت در کارها باشند . پس از آن در سال 1947 سازمان بین المللی استاندارد (ISO)² رسماً تأسیس شد که در حال حاضر بیش از 90 کشور جهان از جمله ایران عضو این سازمان می باشند .

از همان ابتدای کار، این سازمان با تشکیل کمیته های فنی به تدوین استانداردهای گوناگون در زمینه های مختلف پرداخت و در ادامه کار در سال 1979 کمیته فنی 196 (TC196) سازمان بین المللی استاندارد به نام « کمیته تضمین کیفیت و مدیریت کیفیت » تشکیل شد که هدف آن تدوین استانداردهایی برای تضمین کیفیت می بود پس از آن این سازمان در سال 1986 اولین استانداردهای مربوط به سیستمهای کیفی با عنوان واژه شناسی کیفیت و تعاریف مفاهیم سخت به شماره ISO 8402 را تهیه و تدوین نمود. به دنبال آن در سال 1987 مجموعه استانداردهای سیستم کیفیت تحت شماره 9000 تا 9004 از سوی سازمان بین المللی استاندارد منتشر شد . که ویرایشهای جدید از آنها در سال 2000 جهت بهره برداری دقیق تر مورد معرفی قرار گرفته است.³

۱ - مسلم بیات "تاریخچه استاندارد در ایران"، ماهنامه استاندارد، شماره ۱۱۰ (آبان ۱۳۷۹) : ص ۳.

2- International standard organization (ISO).

۳- رضا شافعی، استاندارد سازی در آموزش و پرورش، مقاله ارائه شده به دفتر بهبود کیفیت و راهبردی استانداردها، (۱۳۸۲) : ص ۳ و ۲.

مفهوم استاندارد¹:

استاندارد سطحی از کیفیت است که از سوی عموم قابل قبول دانسته شده است.² استاندارد نظامی است مبتنی بر نتایج علوم و فنون و تجارب بشری، استاندارد یعنی قانون، قاعده، اصل، ضابطه و به طور کلی هر امری که طبق اصول منظم و مرتبی انجام گیرد. استاندارد تبلور آگاهی و آزمایش گذشته است.³

همچنین عباس بازرگان در کتاب ارزشیابی آموزشی خود، در تعریف استاندارد آورده است: استاندارد (معیار) سطح مطلوب نشانگرهایی است که «کیفیت ملاک» را مشخص می کند. تعیین استانداردها، همانند ملاکها امری قضاوتی است.⁴ در این زمینه سازمان بین المللی استاندارد (ISO) در بیان تعریف استاندارد چنین آورده است که: استاندارد، مدرکی است در برگیرنده قواعد راهنمایی ها یا ویژگیهایی برای فعالیت یا نتایج آنها به منظور استفاده عمومی و مکرر که از طریق هم رایی فراهم و به وسیله سازمان شناخته شده ای تصویب شده باشد و هدف از آن دستیابی به میزان مطلوبی از نظم و (بهبود کیفیت) در یک زمینه خاص است.

آنگونه که بررسی تاریخی استاندارد نشان می دهد استاندارد سازی بیشتر در مسائل مادی و فیزیکی و در صنعت مورد توجه قرار گرفته است. در زمینه آموزش و پرورش بررسی ها حاکی از قدمت دو دهه ای این موضوع در جهان دارد. اگر چه پیش از این استاندارد ها در نظام آموزش و پرورش وجود داشته اند ولی توجه علمی به آن از دو دهه پیش آغاز شده است. پیشینه استاندارد در کشور ما نیز همانطور که پیش تر گفته شد از قدمت بسیار زیادی

1 - Standards's concept

۲ - سیروس فخرایی، "نقش متقابل استاندارد و فرهنگ"، ماهنامه استاندارد، سال یازدهم، شماره ۱۰۹ (مهر ۱۳۷۹): ص ۲۷

۳ - سعید کهنسال، "استاندارد سازی: شناخت - روشهای اجرا و تأثیرات آن"، ماهنامه استاندارد، شماره ۱۱۰ (آبان ۱۳۷۶): ص ۲۱.

۴ - عباس بازرگان، ارزشیابی آموزشی (تهران: سمت، ۱۳۸۰)، ص ۴۳.

برخوردار است و به استناد آثار تاریخی ، فرهنگی و هنری به جا مانده به هزاره های قبل از میلاد بر می گردد. ولی در بعد آموزش و پرورش ، تنها یک سال است که این مهم مورد توجه مسئولین قرار گرفته و فعالیت استانداردسازی به طور مستقیم در دستور کار معاونت برنامه ریزی منابع انسانی و دفتر بهبود کیفیت و راهبری استانداردها در آموزش و پرورش قرار گرفته است .

استانداردهای آموزشی را می توان سیستم و سامانه ای در نظر گرفت که کار کنترل کیفی فعالیتها و خدمات ارائه شده از سوی این نظام را بر عهده دارند .

شرایطی که برای استانداردهای آموزشی در نظر گرفته می شود ، حاصل مطالعات و پژوهش های علمی است. می توان گفت که آنها مفهوم ثابتی نیستند، همراه با دگرگونی ها و پیشرفت هایی که در اثر تحقیقات علمی حادث می شود ، معیارهای استاندارد نیز تحت تأثیر قرار می گیرند و در جهت تکامل و پویایی حرکت می کنند. ممکن است آنچه که اکنون استاندارد نامیده می شود در یکی دو دهه ی آینده اگر مطابق با یافته های جدید، تغییرات و پیشرفت هایی در آن صورت نگیرد، از راه استاندارد خارج شود و به همین خاطر است که می توان استاندارد را مفهومی پویا و متغیر تلقی کرد .

فرایند استاندارد و استاندارد سازی در سازمانها ، می تواند فواید بسیاری را به همراه داشته باشد بهره گیری از استانداردها می تواند موجب ساده سازی امور ، امکان تعویض پذیری آنها و افزایش ایمنی فعالیتها را به همراه داشته باشد و صرفه جویی در منابع انسانی و اقتصادی را موجب شود. استانداردها ارایه دهنده راه حل برای مشکلات بوده و افزایش بهره وری را به همراه دارند که این عمل می تواند به صورتهای زیر انجام شود:^۱

الف) ارایه روشهای صحیح در محاسبات فنی.

۱ - مهرداد یگانه، **استاندارد و استاندارد کردن**، (تهران : مرکز آموزش و تحقیقات صنعتی ایران ، ۱۳۷۹) ، ص ۲۶.

ب) تعیین قواعد عمومی و مشخصات و ویژگی های محصول (خروجی سیستم).

ج) یکنواختی و هماهنگ سازی.

د) گردش صحیح اطلاعات و جلوگیری از اتلاف سرمایه و زمان.

ه) کاهش قابل توجه هزینه ها از طریق کاهش انواع و میسر کردن تولید انبوه.

به طور کلی استاندارد کردن می تواند فواید زیر را به همراه داشته باشد^۱.

1 - از نظر تولید کننده :

- به کارگیری قواعد اصلی در فرایندهای ساخت.

- کنترل بهتر فرایندها ، مواد ، منابع انسانی.

- جلوگیری از اتلاف مواد و انرژی.

- افزایش سرعت تولید.

- سهولت برقراری ارتباط.

2- از نظر مصرف کننده :

- اطمینان از کیفیت محصول

- قابلیت تعویض پذیری

- سهولت برقراری ارتباط

3- از نظر متخصصین

۱ - همان منبع، ص ۲۸.

- به کارگیری روشهای پذیرفته شده (با درجه اطمینان)

- سهولت بهبود و توسعه محصولات و فرآیندها.

- افزایش اطلاعات و دانش فنی در رابطه با خواص ، امکانات و کاربرد مواد.

- راهنمایی به منظور تحقیقات و برنامه های توسعه.

نظام آموزشی هر جامعه ای به دلیل برخورداری از اهدافی خاصی که بر عهده آن نهاده شده است ، نیازمند توجه اساسی به رعایت اصول استاندارد می باشد . اگر کاری بر طبق اصول استاندارد مربوطه انجام نشود ، این امر به معنی آن نیست که آن کار نشدنی است ولی به دلایلی منطقی می توان ادعا نمود که کارایی اثر بخشی آن تقلیل می یابد یا اینکه اگر تمام سعی و کوشش لازم در کسب کارا بودن فعالیت آنگاه که آن به نوعی غیراستاندارد انجام می شود به کار رود ، کیفیت آن بسیار پائین تر از زمانی است که آن فعالیت بصورت استاندارد انجام شود .

استانداردها بویژه در آموزش و پرورش بهترین عمل را تضمین می کنند و به همین دلیل عدول از آنها از بین بردن اثر بخشی است. به عبارت دیگر استانداردها برای اطمینان از اینکه مطلوبیت مورد درخواست در حدبالای اثر بخشی قابل دسترس است برقرار می گردند و به این دلیل کار باید بر اساس آنها انجام شود. استانداردسازی منابع انسانی و آموزش و پرورش با هدف ارتقای کیفیت و بهره وری نظام آموزش و پرورش صورت می گیرد. بهره وری مفهومی است که می تواند بسیاری از آسیبها و معضلات را در بخش های گوناگون تعلیم و تربیت به حداقل برساند. بنابراین استاندارد نمودن منابع انسانی که به تبع آن ارزیابی و آموزش مستمر در برنامه های مدیریت منابع انسانی قرار می گیرد، می تواند در کارآمد ساختن نظام آموزش و پرورش کشور مؤثر واقع شود . استاندارد سازی آموزشی فرایندی برای ایجاد و به کارگیری قوانین و مقررات مناسب به منظور به نظم و ترتیب در آوردن فعالیتها

با هدف رسیدن به کیفیت بالاتر است. برای رسیدن به این مقصود ، استانداردها به مثابه ابزار کار و استاندارد سازی پل ارتباطی بین استاندارد و کیفیت مناسب در نظر گرفته می شود .

اهداف کلی استانداردسازی :

پیشرفتهایی که در زمینه های مختلف علمی ، فرهنگی ، اقتصادی در جوامع مختلف صورت گرفته ، سبب شده تا اهداف بکارگیری از استانداردها نیز به مرور زمان دچار تغییر شود . در این خصوص کمیته بررسی اصول استاندارد سازی (استاکو)¹ وابسته به شورای سازمان بین المللی استاندارد ، چهار هدف کلی و اساسی را در این رابطه معرفی نموده است که به شرح زیر می باشد² :

1- صرفه جویی کلی در مصرف منابع انسانی ، مواد ، انرژی و ...

استانداردها ، با بهبود فرایندهای انجام امور و فعالیتهای سازمانی می توانند از اتلاف منابع انسانی ، مادی و انرژی و جلوگیری کنند .

2- حمایت از مصرف کننده (دریافت کنندگان خدمات یا کالا)

استانداردها از طریق معرفی **حداقل مطلوبیت مناسب** برای کالا و خدمات موجب حفظ منافع مصرف کنندگان یا دریافت کنندگان خدمات و کالا می شوند .

3- حفظ ایمنی و بهداشت و محیط زیست.

استانداردهایی که در این رابطه تهیه می شوند ممکن است به صورت استاندارد محصول بوده مانند تجهیزات ایمنی، مواد غذایی و غیره و یا به صورت استانداردهای آیین کار در مورد نحوه استفاده از زمان، مواد

1- STACO (committee of standardization principles)

یا وسایل مختلف باشند، که در نتیجه بهره گیری از آنها می توان ادعا نمود که امنیت شغلی و همچنین حفظ محیط زیست بهتر رعایت شود .

4- ایجاد ارتباط بهتر

در واقع استانداردها در سطح ملی ، منطقه ای و یا بین المللی به عنوان یک زبان مشترک جهت برقراری ارتباط مناسب محسوب می شوند . نظام آموزشی هر کشور ، به دلیل اینکه از موقعیت های مناسب تری نسبت به نظامهای دیگر برخوردار است ، اهمیت بیشتری را در فرایند استاندارد سازی به خود اختصاص داده است .

استاندارد در آموزش و پرورش : - تاریخچه

اقدامات اساسی و منسجم در جهت تدوین استانداردهای آموزشی و تحصیلی را شاید بتوان به زمان انتشار کتاب «ملت در معرض خطر»¹ در سال 1983 منتسب دانست. در این کتاب آمده است : « بنیادهای تحصیلی در جامعه ی ما در حال حاضر بر اثر موج فزاینده ی میانمایگی² (متوسط بودن عالی نبودن) که آینده ی ما را چه به عنوان یک ملت و چه به عنوان افراد معمولی تهدید می کند، فرسوده شده اند ... »³

علت اهمیت و ارزش این گزارش در این بود که نقایص موجود در میزان آمادگی دانش آموزان ایالات متحده در حوزه ی ریاضیات و علوم را آشکار کرد . از زمان انتشار این گزارش برای تدوین استانداردها در حوزه های علمی - پژوهشی و همچنین در حوزه های حرفه ای مانند صنعت ، اقدامات اساسی انجام شد.

1 - A Nation at Risk

2 - Mediocrity

۳ - کمیته سواد فناوری اطلاعاتی شورای ملی پژوهش ایالات متحده ، **تبحر در فناوری اطلاعات** ، ترجمه علی حسین قاسمی (تهران : انتشارات چاپار ، ۱۳۸۱) ، ص ۱۱۱ .

در سال 1991 « کمیسیون دستیابی به مهارت های لازم » (اسکانز) گزارشی تحت عنوان « آنچه

بازار کار مدارس می طلبد » را منتشر کرد ، که مبنایی بود برای بحث درباره ی استانداردهای لازم به منظور

اطمینان از آمادگی دانش آموزان برای ورود به محیط کار.

در عرصه های علمی - پژوهشی « شورای علمی معلمان ریاضی » (ان سی تی ام) نخستین

مجموعه ی استانداردهای ملی مضامین ریاضی برای آموزش پیش دبستانی تا متوسطه - « استانداردهای

برنامه درسی و ارزشیابی ریاضیات مدارس » را در سال 1989 منتشر کرد. از جمله استانداردهای آموزشی

دیگری که توسط این شورا تدوین شده است، می توان به استانداردهای حرفه ای برای تدریس ریاضی در

سال 1991 و استانداردهای سنجش ریاضی مدارس در سال 1995 اشاره کرد .

استانداردهای آموزشی ، در کشورهای پیشرفته از جایگاه با اهمیتی برخوردارند .استانداردهای

آموزشی موازینی هستند که بطور صریح در ارتباط با ابعاد مختلف نظام آموزشی به روشنی و صراحت تعریف

شده اند. این ابعاد عبارتند از ابعاد مالی، کالبدی، منابع انسانی، تجهیزات و تسهیلات (اعم از آموزشی و غیر

آموزشی) در مقاطع ابتدائی، راهنمایی تحصیلی و متوسطه.¹ در کشور انگلستان ، عمده سیاستهای آموزشی

دولت در جهت افزایش استانداردهای آموزشی کشور اتخاذ می گردد . از جمله مهمترین سیاستهای آموزشی

در این کشور می توان به موارد زیر اشاره کرد:²

۱- کورش فتحی واجارگاه، مدرسه استاندارد (تهران: انتشارات ناصر، ۱۳۷۹)، ص ۸.

2 - R. Phillips and G. Harper-Jones, " THE STATE AND EDUCATIONAL POLITICS IN ENGLAND AND/OR WALES ",2001[online], available: www.bl.uk/collections/social/welfare/issue41/schools.html

1 - بهبود استانداردهای آموزشی از طریق اتخاذ سیستم ملی آموزشی ، ارزیابی های تحصیلی ، برگزاری

امتحانات و نظارت بر عملکرد مدارس کشور .

2 - انتشار اطلاعات جامع در خصوص عملکرد مدارس و مراکز آموزشی کشور .

3 - اعطای قدرت اجرایی بیشتر به والدین دانش آموزان جهت مشارکت هرچه بیشتر آنان در حوزه

آموزش کودکان.

همچنین از جمله مهمترین اختیاراتی که بر عهده وزارت آموزش و پرورش این کشور نهاده شده

چهار فعالیت زیر است که همانطور که مشاهده می شود یک بعد اصلی این اختیارات ، استانداردهای

آموزشی و تحصیلی هستند .¹

1 - تعیین اهداف و تدوین خط مشی آموزش ملی.

2 - تعیین حداقل استانداردهای تحصیلی و نظارت بر کیفیت و بودجه آموزشی

3 - ارزیابی و برنامه ریزی تحصیلی.

4 - حمایت از توسعه برنامه های آموزشی مدارس و مراکز علمی

اگر چه در کشورهای مختلف ، سیاستهای گوناگونی برای نظام آموزشی (و فرایند تحصیل) در نظر

گرفته می شود ، اما در اغلب آنها ، تحصیل به عنوان یک وسیله ارزشمند برای انتقال فرهنگ و مسائل

اجتماعی ، مورد نظر قرار گرفته است. بدین معنی که آموزش تنها به معنای انباشتن مغز دانش آموزان از

یکسری از اطلاعات نیست بلکه هدف بزرگتر این است که فراگیران مطابق فرهنگی که مورد نظر یک نظام است

1- [www.iranculture.org/research/edupol.php?c=england & s=11](http://www.iranculture.org/research/edupol.php?c=england&s=11).

تربیت شوند. علاوه بر این دانش آموزان به عنوان بخش مهمی از تسلسل فرهنگی محسوب می شوند که انتقال فرهنگ، دانش و اخلاق جامعه به نسل بعدی را میسر می سازند.

برای اینکه این فرایندها به طور مناسب انجام شود، وجود چارچوبهایی مدون و مشخص به نام «استاندارد» ها ضروری به نظر می رسد. استاندارد و استاندارد سازی فرایندی است که تمامی ابعاد نظام آموزشی را از چگونگی استخدام نیروی انسانی تا برگزاری و اعلام نتایج آخرین آزمونهای دوره متوسطه و انتخاب مدیران مدارس و ... را در بر می گیرد. این پدیده صرفاً بحث آموزش و موارد مربوط به آن را شامل نمی شود، بلکه نظام آموزشی را مجاب می سازد تا بر روی قراردادهای خرید مواد و تجهیزات، نظارت بر کیفیت برون دادهای، محتوای آموزشی و ... حساسیت به خرج داده و تلاش کند که آنها از حداقل مطلوبیت مورد انتظار برخوردار باشند.

بکارگیری استانداردها در آموزش و پرورش، نیازمند رعایت پیش نیازها است که توجه به آنها می تواند موجب ترویج و تحقق استانداردها به گونه ای بهتر شود، از جمله این پیش نیازها می توان به موارد زیر اشاره کرد:

1 - تعریف دقیق اهداف نظام آموزشی و نیازهای آن.

2 - شناسایی دقیق خواسته های ارباب رجوعان (جامعه) و راههای دستیابی به آنها.

3 - افزایش توان انطباق پذیری نظام آموزشی با توجه به تغییرات پیرامونی، همچون تحولات جهانی.

نظام آموزش و پرورش یکی از بزرگترین سازمانهای خدماتی، در هر کشور است که وظیفه مهمی

چون تعلیم و تربیت قشر عظیمی از جامعه بر عهده آن نهاده شده است (فعالیت) آموزش و پرورش، جریان

جامعه پذیری یا اجتماعی کردن¹ اعضای جدید جامعه است ، جریانی است که طی آن مجموعه اعتقادات ، رسوم و اخلاق ، هنجارها ، ارزشها ، رفتارها، دانش ها ، مهارتها و فنون جامعه به نسلهای جدید منتقل می شود.²

آنگونه که به نظر می رسد یکی از مفید ترین و موثرترین گامهای ایجاد اثر بخشی و افزایش بهره وری در این فعالیتها، استاندارد سازی آنها باشد تا از طریق آن ، خط سیر فعالیتها بخوبی شناسایی شده و در جهت دستیابی به اهداف متعالی این نظام ، جریان یابد. به درستی می توان ادعا نمود ، اطمینان از خدمات ارائه شده ، ارتقاء رضایتمندی مراجعین، افزایش بهره وری (اثر بخشی و کارایی) منابع انسانی تنها در گرو تعریف و تدوین استانداردهای کیفی در این نظام می باشد.

اهداف استانداردسازی در آموزش و پرورش :

استاندارد کردن نظام آموزشی اهدافی را دنبال می کند که به طور عمده عبارتند از :

1 - حفظ منافع جامعه (به عنوان دریافت کنندگان خدمات از این نظام) از راه تامین حداقل

کیفیت مطلوب خدمات آموزشی به نحوی که با نیازها منطبق بوده و تحت نظارت و کنترل قرار داشته باشند .

2 - صرفه جویی در بهره گیری از منابع انسانی ، انرژی ، مواد مصرفی و....

3 - ایجاد سادگی در روشها و شیوه های انجام فعالیتهای آموزشی و فعالیتهای دیگری چون اداری و

.....

4 - فراهم کردن وسیله ای جهت بیان مقاصد و تبادل افکار میان طرفین ذی نفع³ در هر فعالیتی

که تحت فرایند استاندارد سازی قرار می گیرد .

1 - Socialization

۲ - علی علاقه بند ، مقدمات مدیریت آموزشی ، (تهران : نشر روان ، ۱۳۸۱) ، ص ۴۷،

3 - Beneficiary

5 - ایجاد حداکثر یکنواختی در به ثمر رساندن و بهینه سازی شرایط دستیابی به آموزش مناسب.

البته عواملی نیز بر سر راه استاندارد سازی وجود دارد که موجب عدم درک همه جانبه از مفهوم

استاندارد می شود از جمله اینکه :

1 - به عقیده گروهی، استانداردها، کارها را برای همیشه ثابت می کنند و به تبع آن راه پیشرفت را

می بندند.

2 - انسان و فعالیتهای انسانی چیزهائی نیستند که بتوان برای آنها قید و بندهایی مشخص نمود و

به عبارتی اعتقاد بر این است که استانداردها، انسان را مقید کرده و او را تحت کنترل خود در می آورند .

در پاسخ به این ادعا ها باید توجه نمود که اولاً استانداردها معرفی کننده حد مطلوب فعالیتها و

عوامل هستند که با گذشت زمان قابل تغییرند . بنابراین نه تنها راه پیشرفت را مسدود نمی کنند، بلکه

ضمن اینکه گامهای برداشته شده را مشخص می کنند ، زمینه را برای برداشتن گامهای بعدی فراهم می

کنند.

ثانیاً ، دستیابی به کارایی و اثر بخشی در فعالیتهای سازمانی نیازمند تدوین اصول و ضوابطی است

که از انحراف ها جلوگیری کرده و مانع از عملکرد های سلیقه ای شود .

برای رسیدن به اهدافی که از آنها نام برده شد و باتوجه به محدودیتهائی که بر سر راه

استانداردسازی بویژه در آموزش و پرورش وجود دارد اساسی ترین راه و بهترین روش برای زمینه سازی در

جامعه، **بستر سازی فرهنگی** است ، زیرا تضمین نیل به تمامی اهداف فوق فرهنگ سازی مناسب و

متناسب را می‌طلبد. این فرهنگ سازی با برنامه ریزی علمی و مناسب در زمینه نظارت و کنترل بر امر کیفیت انواع فعالیتهای، از جمله فعالیتهای آموزشی می‌تواند نهایتاً حقوق جامعه در برابر نظام آموزشی را تضمین نماید .

در حال حاضر ، باید پذیرفت که نظام آموزشی آنگونه که باید، نتوانسته است از عهده وظایف و مسئولیتهای سنگینی که برای آن تعیین شده بر آید در حالی که حدود یک میلیون و 65 هزار نفر از نیروهای شاغل در دولت تحت عنوان های آموزشی و ستادی در این وزارتخانه مشغول به کارند و بیش از 16 درصد از کل بودجه جاری دولت را بودجه جاری آموزش و پرورش به خود اختصاص داده است،^۱ هــراز چندانکه، شاهد اجرای طرحهای مختلفی هستیم که نه تنها باری از دوش این نظام برداشته اند بلکه به آن افزوده اند . تکرار چنین اتفاقاتی سبب شده که نوعی عدم اعتماد همگانی نسبت به نظام آموزشی در جامعه بوجود آید. بنابراین باید به این نکته که اولین مرحله از تدوین استانداردها در آموزش و پرورش زمینه سازی فرهنگی برای آن است ، توجه بیشتر نمود .

سنخ شناسی استانداردهای آموزشی :

از آنجا که دیدگاههای گوناگونی در مورد بهره گیری از استانداردها وجود دارد لذا انواع آنها نیز در تقسیم بندیهای گوناگونی صورت گرفته است .

۱- کلید آموزش کجاست ، پیشین ، ص ۱۸.

بررسی تاریخی استانداردهای آموزشی و تحصیلی نشان می دهد که اولین گروه از استانداردهای

تدوین شده در این زمینه ، استانداردهایی از نوع رفتاری¹ بودند که بر مبنای این نظریه که دانش آموزان باید

مطابق با یک استاندارد مشخص شده رفتار کنند و نیز اینکه منظور از تحصیل ، واداشتن دانش آموزان به

رفتار کردن با شیوه و استاندارد مشخص است ، شکل گرفتند.

گروه دیگری از استانداردهای آموزشی ، استانداردهای محتوایی² هستند که منعکس کننده ی فلسفه

آموزشی “بازگویی دانش” (knowledge – Telling) می باشند و بیش از همه رواج یافته اند. در این نگرش ،

دانش آموز یک لوح نانوشته است که دانش مناسب را می توان بر روی آن نوشت. هدف از آموزش ، انتقال

دانش از معلم (یا متن درسی) به دانش آموز می باشد و توانایی پاسخ دادن به سئوالات خاص ، شرط اصلی

برای دانش آموزان ، فارغ التحصیل است.³

استانداردهای شناختی⁴، گروه دیگری از استانداردهای آموزشی و تحصیلی هستند که معتقد به این

عقیده فلسفی اند که : دانش آموز خودش، و با تربیت یا راهنمایی معلم ، دانش را می سازد. با انجام این کار

، دانش آموز قادر است بستر مناسب برای دانش جدید را فراهم آورد و بدین ترتیب می تواند به شیوه های

بسیار مطمئن تری «مالکیت» آن دانش را در اختیار گیرد.¹ البته لازم به اشاره است که استانداردهای

1 – Behaviural

2 - Contaning

۳ - کمیته سواد فناوری اطلاعاتی شورای ملی پژوهش ایالت متحده ، **تبحر در فناوری اطلاعات** ، ترجمه علی حسین قاسمی (تهران : انتشارات چاپار ، ۱۳۸۱) ، ص ۱۱۰

4 - Cognitive

آموزشی تا کنون بیشتر در مباحثی چون سنجش و ارزیابی مطرح شده و مورد استفاده قرار گرفته اند و مباحثی چون برنامه ریزی های آموزشی و درسی کمتر مورد توجه این مقوله قرار گرفته است .

در منابع صنعتی نیز تقسیم بندیهای گوناگونی در مورد استانداردها صورت گرفته است که از جمله آنها می توان به طبقه بندی زیر اشاره کرد .²

1 - استاندارد شرکتی³: این نوع استانداردها با مشارکت و همیاری کلیه بخشهای داخلی یک شرکت به منظور استاندارد کردن مواد اولیه ، تعمیر و نگهداری ، روش های بازرسی و کنترل و.... ایجاد می شود .

2 - استاندارد ملی⁴: این نوع استاندارد با هدف یکنواختی و کاهش تنوع در مشخصات عملکردی ابعادی و به طور کلی کیفی خدماتی از جمله خدمات آموزشی در یک کشور با صلاحدید کارشناسان فنی توسط مراکز ذیربط در کشورها تهیه و منتشر می گردند .

3 - استاندارد منطقه ای⁵: این نوع استاندارد بین خوشه های انسانی که در یک منطقه جغرافیایی با هم دارای ارتباط و تعامل علمی و اقتصادی هستند برقرار می گردد.

۱ - کمیته سواد فناوری اطلاعاتی شورای ملی پژوهش ایالت متحده ، **تبحر در فناوری اطلاعات** ، ترجمه علی حسین قاسمی (تهران : انتشارات چاپار ، ۱۳۸۱) ، ص ۱۱۰

۲ - سعید کهنسال، «استانداردسازی: «شناخت روشهای اجرا و تأثیرات آن»، ماهنامه استاندارد، شماره ۱۱۰ (آبان ۱۳۷۹) : ص ۲۲

3- Company Standard
5 - Regional Standard

4- National Standard

4 - استانداردهای بین المللی¹: این نوع استانداردها توسط سازمان های بین المللی سراسر جهان

ایجاد و براساس نظرخواهی از کارشناسان عضو مورد تأیید و تصویب قرار گرفته و برای تمامی کشورها در همه نقاط جهان ارسال گردیده و مورد استفاده قرار می گیرد .

اما برای استانداردها ، تقسیم بندی کلی تری نیز وجود دارد .

1- استانداردهای طبیعی²: این نوع استانداردها به تأثیرات قوانین موجود در طبیعت بر روی طرح ها و روش ها اشاره می کند . افزایش بهره وری با در نظر داشتن جنبه های علمی فعالیتها اساساً به معنی بهره گیری از قوانین علمی طبیعی در فرایند محقق ساختن آنها است . از آنجا که دنیای کنونی بر مبنای علم توسعه یافته است ، بهره گیری مؤثر از قوانین علمی ، عرضه کیفی محصولاتی را که در گذشته در این سطح از مهارت برایمان قابل تصور نبوده را قادر ساخته است. محصولات جدید نیز بر مبنای توسعه کاربرد دانش قوانین علوم طبیعی پایه گذاری شده و سودمندی عملکرد یک محصول به این موضوع بستگی پیدا کرده که قوانین طبیعی بتوانند در پیگیری اهداف ویژه ی ما دخیل بوده و به کار گرفته شوند . در این نوع استاندارد بهترین روش تولید یک محصول از تاثیر تئام کیفیت و کارآیی ایجاد می گردد . هدف به دست آمده از این تاثیر استاندارد جاری است که شکل می گیرد .

۲ - استانداردهایی که به منظور خاصی برقرار می شوند: بر خلاف استانداردهای طبیعی ، استانداردهای دیگری نیز وجود دارد که به

منظور ایجاد توافق و با اهدافی مشخص برقرار شده و اغلب به دلیل مناسبت های اجتماعی و یا تجاری برقرار می گردد . به عبارت دیگر این نوع استانداردها برای انجام مناسبت تر و اطمینان بخش تر امور ایجاد می گردند . این قبیل استانداردها با توجه به محتویات آنها به وسیله نهادهایی نظیر حکومت ها ، صنایع و سازمانها (آموزشی و ...) مقرر می شوند. برخلاف استانداردهای طبیعی در این نوع استانداردها هیچ چیز حتمی نیست. به عنوان مثال سازمانهای آموزشی در کشورهای مختلف ممکن است دوره های آموزشی را با مدت زمانهای مختلف برای فراگیران معرفی کنند . در بعضی ، مقطع ابتدایی از پنج سال تحصیلی تشکیل شده است و در بعضی دیگر این دوره به شش سال افزایش یافته است .

1_ International Standard.

2 – Natural standards

فواید استاندارد و استانداردسازی در آموزش و پرورش

در پژوهشی که در 2079 سازمان از جمله سازمانهای آموزشی در سراسر اروپا توسط مرکز تحقیقات تکنولوژی و استخدام¹ انجام گردید، نشان داده شد که بیش از 70 درصد از آنها در نتیجه به اجرا گذاردن استانداردها توانسته‌اند به مزایای بسیاری از نظیر بهبود بهره‌وری، رقابت پذیری بیشتر، رضایت ارباب رجوع، ارائه تصویر بهتری از سازمان (مشروعیت عمومی)، ارتباطات بهتر و افزایش کار تیمی دست یابند. به طور کلی فواید حاصل از تلاش در راستای استانداردسازی را می‌توان به شرح زیر فهرست کرد :

■ افزایش بهره‌وری، درآمد و سودآوری؛

■ رضایت ارباب رجوع؛

■ افزایش انگیزش : استانداردها، زمینه استفاده از طرح واره‌های مشوق و برانگیزاننده را جهت افزایش

بهره‌وری امکان‌پذیر می‌سازند؛

■ کاهش هزینه‌ها و ضایعات : الگوهای استاندارد، سطح کیفی خدمات و تولیدات را بالا برده و هزینه‌ها را از

لحاظ زمانی، پولی و مواد اولیه کاهش می‌دهند.

■ ارتقاء کیفیت : استانداردها، مبنایی برای کنترل فراهم می‌کنند که از طریق آن زمینه دست یابی به

کیفیت بهتر فراهم می‌شود.

■ ایجاد رقابت از طریق بهبود و ارزشیابی عملکرد؛

■ کسب مشروعیت و وجهه عمومی؛

■ فراهم شدن فرصت بازنگری خطی مشی‌ها و رویه‌های توسعه؛

1 – Center for Research in Employment & Technology

استانداردها از طریق ایجاد یکنواختی و همسانی موجب تسهیل هماهنگی شده و در نتیجه تعارض بین

کارکردهای مختلف را کاهش می‌دهند؛

ارکان استاندارد سازی در آموزش و پرورش :

استانداردسازی، پدیده‌ای مخصوص یک زمان و مکان خاص نیست. در رابطه با نحوه استانداردسازی

باید گفت که بعضی از استانداردها تطبیقی است، یعنی نتیجه مطالعات تطبیقی با کشورهای مختلف و

گوناگون است. اما برخی از استانداردها نیز تدوینی هستند، یعنی از قالب پژوهشهای ویژه بیرون می‌آیند.

استانداردسازی فرایندی است که می‌تواند به طور دراز مدت مورد استفاده قرار گرفته و به مرور دستیابی به

کیفیت‌های برتر آموزشی و پرورشی را ممکن سازد. برای رسیدن به چنین کیفیتی باید این فرایند

(Process) روند تکاملی خود را بپیماید به این منظور برای آن چهار رکن اساسی در نظر گرفته می‌شود :¹

1- تحقیق و توسعه²

2- تدوین³ استاندارد

3- اجرای⁴ استاندارد

4- ترویج⁵ استاندارد

1- تحقیق و توسعه :

۱- مهرداد یگانه پیشین ، ص ۳۲

2 - Research & Development

3 - collection

4 – performance

5 - promotion

فرآیند استاندارد سازی آموزشی زمانی جنبه واقعی بخود می گیرد که همراه با تحقیق و توسعه دانش و مبانی این فرآیند باشد . شناخت فلسفه استاندارد کردن در کنار ارزیابی عوامل دیگری از قبیل تئوریه‌ها ، تجربیات ، اصول و مبانی و روشها همچنین ترویج این فلسفه در جامعه باعث می شود که زمینه های لازم برای فعالیت استاندارد سازی در آموزش و پرورش فراهم شود . به عبارت دیگر تحقیق و توسعه تئوریه‌های این فرایند در جامعه باعث می شود که همگان آن را بپذیرند و به آن به عنوان امری ضروری بنگرند . این تحقیق و توسعه می تواند در زمینه های زیر انجام گیرد :

- اصول اساسی و فلسفه استاندارد کردن در آموزش و پرورش.
- فضاشناسی استاندارد در آموزش و پرورش.
- جستجوی روشهای استاندارد سازی آموزشی و تکامل آنها.
- تعیین کیفیت های موجود و تصحیح آنها برای رسیدن به حداقل مطلوبیت.
- بررسی روشهای تدوین استانداردهای برتر.
- بررسی اثر تحولات اقتصادی ، اجتماعی و نظایر آن در استاندارد سازی نظام آموزشی.

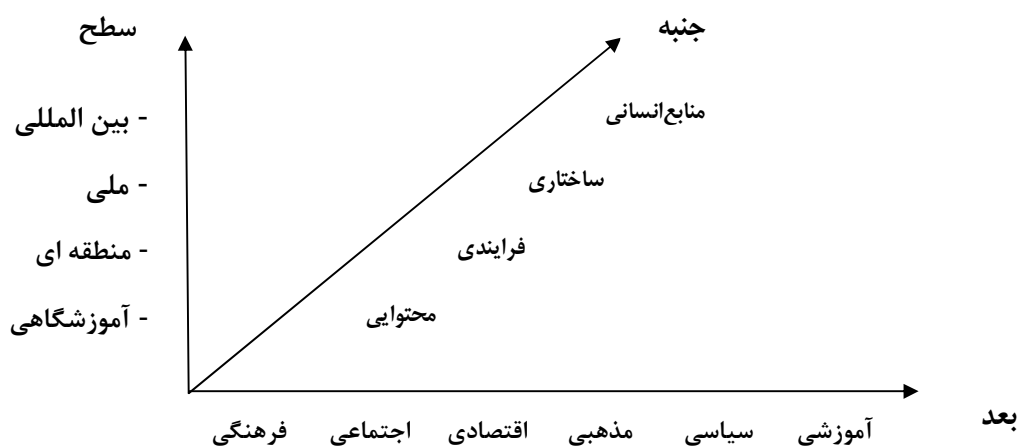
2- تدوین استاندارد

اگر چه آنچه که تا کنون در جوامع مختلف رواج یافته ، تدوین استانداردهای فیزیکی و مصنوعات دست ساز انسانی بوده است ولی واقعیت این است که هر آنچه که در حیطه نظر و عمل انسان قرار گیرد ،

از قابلیت استاندارد سازی برخوردار است . درک این مسئله زمانی آسان تر می شود که بدانیم در نظام فرهنگی و دینی مان نیز استانداردهایی برای مسائل معنوی مطرح شده است . به عنوان مثال در قرآن کریم چندین خصوصیت برای انسان مؤمن در نظر گرفته شده است که بوسیله آنها حد استاندارد (حداقل مطلوبیت مورد نیاز) یک انسان مؤمن مشخص می شود .

بنابراین می توان گفت که تمام ابعاد نظام آموزشی اعم از تجهیزات و امکانات آموزشی ، فضای آموزشی ، روشهای تدریس ، روشهای ارزیابی ، میزان یادگیری ، چگونگی ارزیابی کارکنان و آموزگاران ، رفاه آنها ، میزان حقوق و دستمزد، نحوه بکار گیری علاقمندان به استخدام و.... همه و همه جزء حیطه فعالیتهای استاندارد سازی نظام آموزشی قرار می گیرد .

- آموزشگاهی حدود فعالیت استاندارد سازی در نظام آموزشی به صورت شکل 1 نمایش داده

شکل 1: فضای استاندارد سازی در آموزش و پرورش

فضای استانداردسازی در آموزش و پرورش :

• سطوح استاندارد در آموزش و پرورش :

استانداردهایی که در آموزش و پرورش شکل می گیرند را می توان به پنج سطح کلی طبقه بندی نمود :

الف) استانداردهای مدرسه ای (آموزشگاهی) : این گونه استانداردها توسط مسئولین آموزشگاهها و به منظور استفاده در همان محیط تدوین می شوند به عنوان مثال در آموزشگاهی قرار بر این می شود که دبیران در هر ماه نمره ای از عملکرد درسی دانش آموز به اولیاء دانش آموز ارائه دهد .

ب) استانداردهای منطقه ای : آن گروه از استانداردها که توسط منطقه براساس ویژگیهای فرهنگی ، جغرافیایی و اقتصادی خاص آن منطقه تدوین می گردد .

ج) استانداردهای ملی : این گونه استانداردها به وسیله ادارات یا سازمانهای متولی تدوین استاندارد در نظام آموزشی یک کشور که به عنوان مرجع ذی صلاح برای این کار شناخته می شوند و با توجه به خصوصیات فرهنگی ، اجتماعی ، اقتصادی ، مذهبی و سیاسی خاص آن کشور تدوین می گردند .

د) استانداردهای بین المللی : تحولات گوناگون اجتماعی ، علمی و فرهنگی که در سطح بین المللی روی می دهد سبب شده است که جوامع مختلف به منظور هماهنگ سازی خود با این گونه تحولات دست به تدوین گروهی از استانداردها بزنند تا از طریق آن بتوانند در محیطهای بین المللی مورد پذیرش دیگر جوامع قرار گیرند .

• ابعاد استاندارد سازی در آموزش و پرورش :

برای آنکه استانداردها از جامعیت لازم برخوردار بوده و توسط اکثریت مورد پذیرش قرار گیرند و در عین حال از دوام بیشتری نیز برخوردار باشند می بایست در تدوین آنها به ابعاد مختلفی که خاص یک جامعه می باشد از جمله بعد فرهنگی ، اقتصادی ، اجتماعی ، مذهبی و سیاسی ، توجه شود . اگر در تدوین استانداردها به این ابعاد

توجه نشود ، می توان انتظار داشت که اجزای آنها همراه با مقاومتهایی شود که از دوام آنها کاسته و اجرای آنها را همراه با تزلزل کند .

• جنبه های استانداردسازی در آموزش و پرورش :

استانداردهای نظام آموزشی در جنبه های گوناگون مورد تدوین قرار می گیرند. بخشی از این استانداردها مربوط به محتوای مطالب مورد آموزش است، بخشی نیز مربوط به فرایندهای گوناگونی است که در درون این نظام انجام می شوند. به عنوان مثال فرایند آموزش باید از حداقل مطلوبیت لازم برخوردار باشد، فرایند بکارگیری منابع انسانی و... نیز از جمله فرایندهای دیگر است. همچنین بخشی از استانداردهای نظام آموزشی مربوط به ساختار از جمله ساختار فیزیکی نظام آموزشی که مجموعه فضاهای فیزیکی آن را شامل می شود، در نهایت بخش مهمی از استانداردهای نظام آموزشی مربوط به منابع انسانی است از آنجا که منابع انسانی هر سازمان ، به عنوان مهمترین عامل در موفقیت یا عدم موفقیت آن سازمان محسوب می شود بنابراین استانداردهایی که برای این بخش تدوین می گردد نیز از اهمیت بسیار زیادی برخوردارند . استانداردهای منابع انسانی نه تنها فراهم کننده زمینه ای مناسب برای استخدام و بکارگیری بهترین افراد می باشند، بلکه از طریق ارائه و معرفی چارچوبهایی برای عملکرد اثر بخش ، تسهیل کننده فرایندهای آموزشی این نظام هستند .^۱

3- اجرای استاندارد :

یکی از مهمترین مراحل فرایند استاندارد سازی در آموزش و پرورش ، اجرای استاندارد هاست در صورتی که استانداردهای تدوین شده به طور مناسب به اجرا در آید می تواند تضمین کننده دستیابی به اهداف استاندارد سازی آموزشی باشد. اجرای استانداردها می تواند به دو صورت انجام گیرد :

الف - اجرای استانداردها به صورت اجباری :

گروهی از استانداردها هستند که به کار بردن آنها یا برخوردار بودن نسبت به آنها ضروری است و در صورتی که به آنها توجه نشود می تواند موجب ضرر و زیان رسیدن به ذی نفعان نظام آموزشی که دانش آموزان و اولیاء آن و در کل جامعه است شود . به عنوان مثال استانداردهای هزینه های آموزشی یکی از جمله استانداردهای

۱- مهدی محمودی، « نقش استانداردهای آموزشی در ارتقای کیفیت کار معلمان » ، نشریه شاخص ، سال اول ، پیش شماره ۲؛ (معاونت برنامه ریزی منابع انسانی، ۱۳۸۲) : ص ۱۰

اجباری هستند که عدم رعایت آنها می تواند اثرات جبران ناپذیری بر روی کیفیت فرایندهای آموزشی داشته باشد. در نظر بگیرید معلمی که به فعالیت تدریس در نظام آموزشی مشغول است از میزان حقوق کافی و امکانات مساعد زندگی برخوردار نباشند در این صورت قطعاً کیفیت کار معلم تحت تأثیر قرار گرفته و از مطلوبیت لازم برخوردار نخواهد بود .

ب - اجرای استانداردها به صورت تشویقی :

شیوه دیگر برای به اجرا در آوردن استانداردها ، ایجاد نوعی رقابت میان ارائه دهندگان محصولات و خدمات است. استانداردها به دلیل برخورداری از خاصیت اطمینان بخشی به مصرف کنندگان محصولات و خدمات ، می توانند باعث شکل گیری نوعی رقابت بین تولیدکنندگان شوند . در این حالت آنها سعی می کنند برای اینکه محصولات و خدماتشان بیشتر مورد توجه قرار گیرد ، از استانداردهای بالاتری استفاده کنند . به عنوان مثال معلمانی را در نظر بگیرید که بکارگیری از آنها بستگی به نوع عملکرد سالهای گذشته آنها دارد ، در این صورت آنها برای اینکه در مدارس بهتری مشغول به کار شوند و اینکه جذب آنها توسط مراکز آموزشی قطعی شود ، سعی می کنند از استانداردهای رفتاری و عملکردی بهتری نسبت به دیگر همکاران خود برخوردار باشند .

4- ترویج استاندارد :

ترویج استاندارد شامل تمامی روشهایی است که بتوان از طریق آنها آگاهی جامعه را طی برنامه ریزی های مداوم نسبت به لزوم فواید استاندارد کردن افزایش داد¹. به عبارت دیگر ، ترویج استاندارد عبارت از هر نوع فعالیتی است که از طریق آن جامعه پی ببرد که هدف از اجرای استانداردها ، حفظ منافع آنهاست . برای رسیدن به این آگاهی در جامعه ، روشهای گوناگونی وجود دارد که از جمله مهمترین آنها می توان به موارد زیر اشاره کرد :

1- آموزش 2- مشاوره 3- بازخور داده ها 4- فراهم آوردن زمینه های اطلاع رسانی. لازم به اشاره است با توجه به اهمیت موضوع ترویج استانداردها ، در فصل بعد به طور مشروح به این موضوع پرداخته شده است .

استانداردها، وسیله دستیابی به کیفیت آموزشی

عده ای معتقد به مترادف بودن «کیفیت» و «دستیابی به استانداردها» بوده و کیفیت را دستیابی به استانداردهای از پیش تعیین شده محسوب می کنند. همانگونه که جان پاپن، کیفیت را «تأمین خواسته ها و انتظارات توافق شده با مشتری» می داند، و همچنین مدیریت کیفیت جامع بعنوان ایجاد سیستمی در مدیریت که ضامن عملی شدن کارها به طور صحیح و مداوم در هر سازمان تعریف شده است، استانداردها بعنوان تعیین کننده حداقل مطلوبیت مورد نیاز (ضروری) برای دستیابی به اهداف که می باید مورد تأیید همه باشند، تعریف

۱- مهرداد یگانه ، پیشین ، ص ۴۶

می‌شوند، **فلیپ کاتر** معتقد است، که کیفیت به ویژگیها و صفات ارزشمند بروندادها مانند پایداری، قابلیت اعتماد، دقت، سهولت استفاده و اصلاح پذیری آسان برمی‌گردد و سطح کیفی بروندادها (محصول) باید بگونه‌ای باشد که بتوانند از جایگاه آن در محیطی که ارائه می‌شوند، دفاع نمود. در آموزش و پرورش، استانداردها نقش مهمی در تضمین کیفیت فرآیندهای آموزشی ایفا می‌کنند. با بکارگیری استانداردهای آموزشی بعنوان تضمین کننده کیفیت، معلمان امکان آموزشی را پیدا می‌کنند که از تواناییهای علمی – عملکردی و ... لازم نسبت به آن برخوردار باشند. استانداردهای آموزشی زمینه بکارگیری دانش‌آموزانی با موفقیت بالا را در برنامه‌های خاص فراهم کرده و از ورود دانش‌آموزانی که احتمالاً عملکرد ضعیفی در طول این گونه دوره‌ها خواهند داشت، جلوگیری می‌نمایند. اینگونه استانداردها تأثیر قابل ملاحظه‌ای بر روی کیفیت بازده همه دانش‌آموزان بعنوان نتیجه‌ای از مشارکت در فرایندهای آموزشی دارند. این نتیجه به اثبات رسیده است که: دانش‌آموزانی که در یک برنامه آموزشی ضعیف عمل می‌کنند، سهم کمتری در یادگیری همکلاسی‌هایشان دارند و می‌توانند موجب شوند که آموزش دهندگان انتظاراتشان پایین آمده و رویکرد آموزشی آنها تغییر کند و در نتیجه گروه دانش‌آموزان از یادگیری کمتری برخوردار شوند.¹ در بطن اصلاحات متکی بر استانداردهای آموزشی، اصولی قرار گرفته است که از طریق آنها منابع انسانی نهاد آموزش و پرورش مانند مدیران، معلمان، دانش‌آموزان و ... پی می‌برند که چه انتظاری از آنها وجود دارد و چه میزان برای رسیدن به سطوح بالاتر باید انتظار بکشند یا بهتر فعالیت کنند.

استانداردهای آموزشی از راههای گوناگونی موجب حفظ کیفیت آموزشی و بهبود آن می‌شوند که در زیر به سه طریق آن اشاره شده است:

1- از طریق تأیید و تثبیت کردن² که یک هدف قابل حصول و با ارزش است، زمینه لازم برای دستیابی به سطح بالایی از موفقیت را برای همه عوامل آموزشی همچون مدیران، معلمان و دانش‌آموزان بدون توجه به پیش زمینه‌هایشان فراهم می‌کنند.

2- با ارائه استانداردهای کاملاً روشن درباره آنچه عوامل آموزشی باید عمل نمایند، سطح عملکرد اینگونه

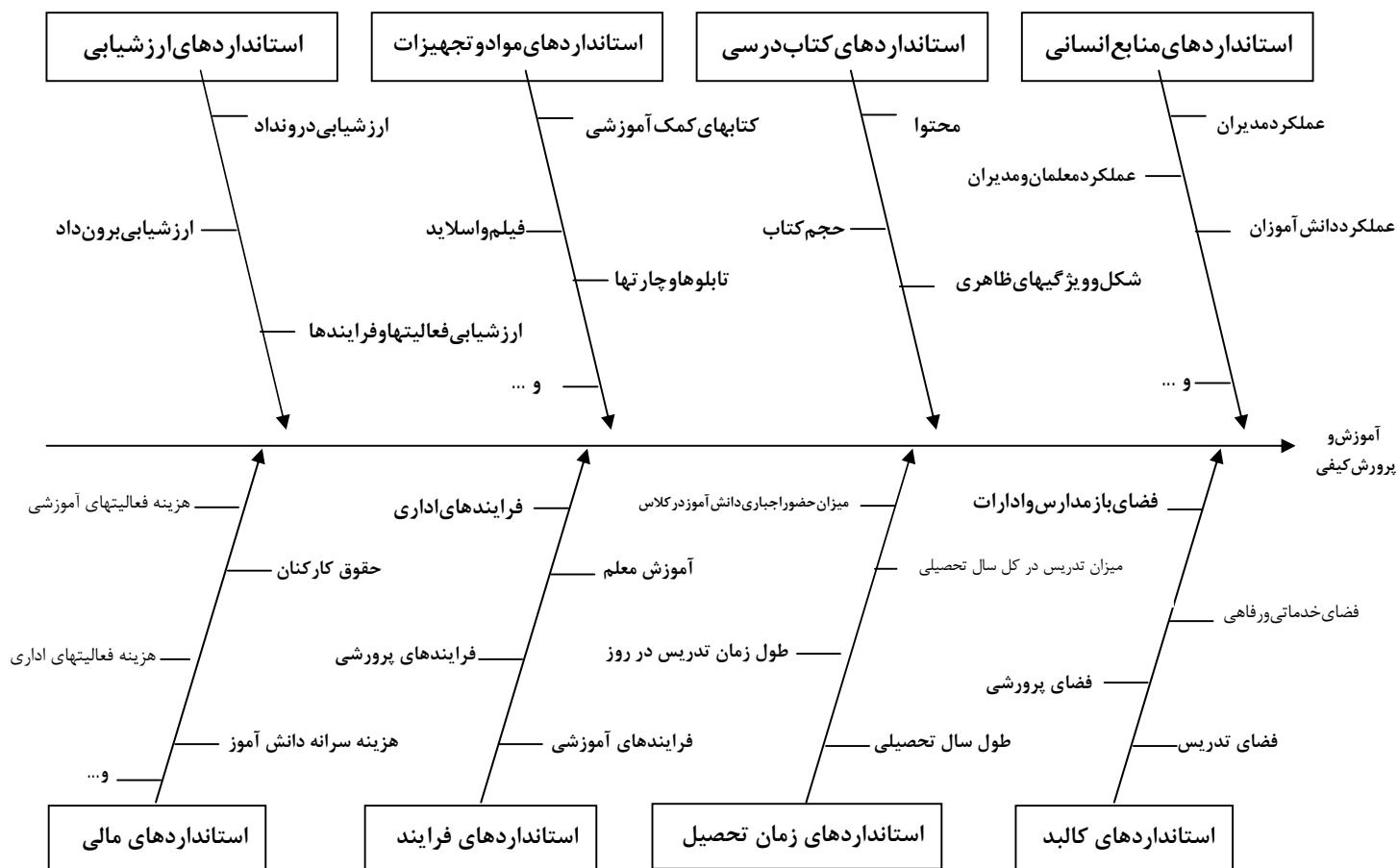
عوامل را بهبود می‌دهند.

1 – D.C.Berliner & W.J. Tikunoff. The California Beginning Teacher Study, Journal of Teacher Education, 1986.P.24

2 – Affirming

3- از طریق الگو برداری از استانداردهای آموزشی مبنای مشترکی برای ارزیابی عملکرد آموزشی، پیشرفت و بهبود

فعالیت‌های آنها فراهم می‌شود.

شکل 2- مدل اسکلت ماهی در کیفیت بخشی از طریق استانداردهای آموزشی

اعتبار بخشی به فرآیندهای آموزشی از طریق استانداردها ممکن می‌شود :

اعتبار بخشی مداوم فعالیتی است که به وسیله آن سازمان فرایندهای خود را ارزیابی می‌کند و آنها را در جهت دستیابی به اهداف بهبود می‌بخشد.¹ تعیین اعتبار و درجه‌بندی فعالیتها و فرایندهای آموزشی که مجموعه آنها «اعتبار بخشی آموزشی» نامیده می‌شود، از طریق بکارگیری استانداردها به صورتی اطمینان بخش تر و همراه با اجتناب از بی راهه‌روپها صورت می‌گیرد. وجود استانداردها برای بررسی، شناخت و بهبود وضعیت کمی - کیفی سیستم‌های آموزشی ضروری است. از آنجا که استانداردها، منجر به طبقه‌بندی می‌شوند و شاخص‌های توصیفی مناسب را برای درک و اصلاح موقعیت‌ها و فعالیت‌های آموزشی فراهم می‌کنند، می‌توانند باعث اعتبار درونی و بیرونی آنها شوند. در تدوین استانداردها به منظور اعتبار بخشی به فرایندهای آموزش و پرورش باید به اصول زیر توجه کرد :

1- استانداردسازی همراه با عمل ساده‌سازی است. استانداردها نه تنها موجب رفع پیچیدگی کنونی

می‌شوند، بلکه از بروز پیچیدگی‌های زاید احتمالی جلوگیری می‌کنند.

2- استانداردسازی پدیده‌ای جمعی (اجتماعی)، فرهنگی و اقتصادی است. برای آنکه استانداردها

از پویائی لازم برخوردار باشند، لازم است که با هنجارهای اجتماعی و فرهنگی انطباق داشته باشند و در عین حال بهره‌وری اقتصادی را به همراه بیاورند.

3- استانداردسازی زمانی ارزشمند است که از قابلیت اجرا برخوردار باشد. برای آنکه استانداردها

از کارایی لازم برخوردار باشند لازم است که با واقعیت‌ها تعامل مستمر داشته و برای پویا شدن به طور مستمر تغییر یابند.

۱ - شورای بین المللی اعتبار بخشی سازمانها و مراکز بهداشتی و درمانی، استانداردهای ممیزی و اعتبار بخشی بیمارستان، ترجمه دکتر ابراهیم صدقیانی (تهران: موسسه عالی پژوهش تأمین اجتماعی، ۱۳۸۲)، ص ۱۳

4- استانداردها باید از قابلیت «انعطاف پذیری» برخوردار باشند. برای آنکه استانداردها متناسب با

نیازها و تغییرات و شرایط محیطی و تحولات جهانی باشند، لازم است که از قابلیت انعطاف پذیری برخوردار بوده و این امکان فراهم باشد تا سطح و مرتبه آنها متناسب با واقعیت‌های موجود دچار تغییر گردد. با توجه به سرعت سیر تحولات پیرامونی لازم است که فاصله زمانی بازنگری استانداردها طولانی نباشد. و تغییر در استانداردها بگونه‌ای مستمر انجام شود.

5- سنجش استانداردها نیازمند ابزارهای مناسب است. همانطور که قبلاً گفته شد، استانداردها

باعث طبقه‌بندی می‌شوند. برای سنجش استانداردها و طبقه‌بندی فعالیتها و فرایندها مطابق آنها، دسترسی به ابزار مناسب ضروری است ولی نباید این ابزارها را بطور مطلق فرض کرد. این اصل تأکید بر این نکته دارد که برای اجرای استانداردها باید فعالیت بومی سازی بر روی آنها صورت گیرد.

لازم است اشاره شود که فرایندهای آموزشی به دلیل پیچیدگی و به جهت آنکه مولفه‌های زیادی بر آنها مؤثر هستند، مهمترین چالش را بر سر راه استانداردسازی در آموزش و پرورش بوجود می‌آورند. برای آنکه از این چالش عبور کرد نیازمند گونه‌ای از نو اندیشی در شیوه‌های مدیریت و برنامه‌ریزی که علاقه‌مند به توسعه تفکر نقاد می‌باشد به وضوح احساس می‌شود. مأموریت مربوط به بهبود مداوم استانداردها برای سازمان عبارتست از اطمینان یافتن در این زمینه که سازمان در مورد طراحی استانداردها به درستی اقدام کند و به نحو نظام یافته‌ای به پایش آنها بپردازد و با تحلیل دقیق عملکرد، آن را به منظور دستیابی به نتایج مورد انتظار بهبود بخشد. عملکرد یک سازمان در زمینه وظایف و عملیات مهم آن به طور قابل توجهی کیفیت و ارزش خدمات آنرا تحت تأثیر قرار می‌دهد.

رویکرد سازمان برای بهبود مداوم به استانداردها فرایندی است که از مراحل زیر تشکیل شده است :

• بازبینی استانداردها.

- پایش عملکرد استانداردها از طریق جمع‌آوری داده‌ها.
- تحلیل عملکردهای جاری منطبق با استانداردها.
- شناسایی مسیرهای بهبود.
- بهبود و حفظ سطح استانداردهای جدید.

ب - فرهنگ¹:

آنچنان که در فرهنگ فارسی نوشته محمد معین آمده است: فرهنگ (far-hang) به معنی:

1- ادب (نفس) 2- دانش، علم، معرفت 3- مجموعه آداب و رسوم 4- مجموعه علوم و معارف و هنرهای یک قوم 5- کتابی که شامل لغات یک یا چند زبان و شرح آنهاست 6- کاریز آب، آورده شده است.¹ همچنین در بیان مفهوم فرهنگ آمده است که فرهنگ واژه ای فارسی و مرکب از دو جزء «فر» و «هنگ» است: «فر» پیشوند و به معنی جلو، بالا، بر و پیش آمده. «فر» علاوه بر پیشوند، اسم نیز هست و به معنی شکوه و درخشندگی و بزرگی در ادبیات بکار رفته است. هنگ از ریشه اوستایی «تنگا» (thanga) و به معنی کشیدن و سنگینی و وزن می باشد.³

تعاریف فرهنگ:

برای فرهنگ تعاریف زیادی شده است، آنگونه که می توان ادعا کرد به تعداد متخصصین در این زمینه، درباره فرهنگ، تعریف وجود دارد. اولین تعریف از فرهنگ را به تایلور (tylor)، مردم شناس انگلیسی در سال 1871 نسبت می دهند که در کتاب فرهنگ ابتدایی (primitive culture) به عنوان تعریفی جامع و کامل آورده شده است. این تعریف بیان می دارد که: «فرهنگ یا تمدن کلیت در هم تافته ای است شامل دانش، دین، هنر، قانون، اخلاقیات، آداب و رسوم و هرگونه توانایی و عادت که آدمی همچون هموندی (member) از جامعه بدست می آورد.»⁴

1 - Culture

۲- محمد معین، فرهنگ فارسی معین، جلد دوم (تهران: انتشارات امیرکبیر، ۱۳۷۵)، ص ۲۵۳۹

۳- محمود روح الامینی، زمینه فرهنگ شناسی (تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور، ۱۳۷۴)، ص ۹

۴- داریوش آشوری، تعریف ها و مفهوم فرهنگ (تهران: نشر آگاه، ۱۳۸۰)، ص ۴۷

بر مبنای تعریف مورد قبول کنفرانس جهانی سیاستهای فرهنگی (مکزیکوسیتی، 1982)، «فرهنگ عبارت است از مجموعه ویژگیهای مادی و معنوی و فکری و احساسی متمایزی که مختص یک جامعه یا گروه اجتماعی باشد.»¹

با این که ویژگیهای فرهنگی در جامعه ثابت به نظر می رسند، ولی تغییراتی در آنها صورت می گیرد که این تغییرات کند و بطئی است. هر جامعه دارای فرهنگ کلی و عمومی است که قشرهای مختلف را در بر می گیرد ولی فرهنگهای کوچک و جزئی متعلق به اقشار و گروههای مختلف نیز وجود دارد که به آنها خرده فرهنگ می گویند. اگرچه ویژگیهای عام فرهنگی در میان همه جوامع وجود دارد ولی هر کدام از جوامع دارای شیوه زندگی، آداب و شعائر مربوط به امور مذهبی، ادبیات، فولکور² (فرهنگ عامه)، شیوه های تولید و تکنولوژی و نظایر آن هستند که آنها را از یکدیگر جدا می سازد، لذا می توان گفت که فرهنگ عام ولی در عین حال خاص است. دانشمندان علوم اجتماعی فرهنگ را مجموعه ای از آداب، رسوم، سنن، تکنولوژی و دستاوردهای مادی و معنوی می دانند که افراد جامعه در جریان فرهنگ پذیری آنها را کسب می کنند و احساس تعهد نسبت به آنها پیدا می کنند. فرهنگ مفهوم کلی و گسترده ای است که عناصر مختلف زندگی اجتماعی را در بر می گیرد و ترسیم کننده ی ارزش ها، هنجارها و عادات و شعایر اجتماعی است.

علامه محمدتقی جعفری در کتاب «فرهنگ پیرو، فرهنگ پیشرو» به صورت زیر فرهنگ را تعریف می کند:

«فرهنگ عبارت است از کیفیت یاشیوه ی بایسته و یا شایسته برای آن دسته از فعالیت های حیات مادی و معنوی انسانها که مستند به طرز تعقل سلیم و احساسات تصعید شده ی آنان در حیات معقول تکاملی باشد.»³

۱- محسن فرمهبینی، فرهنگ توصیفی علوم تربیتی (تهران: نوبهار، زمستان ۱۳۷۸)، ص ۱۲۴

2 - Folklore

۳- علامه محمدتقی جعفری، فرهنگ پیرو، فرهنگ پیشرو (تهران: مؤسسه تدوین و نشر آثار علامه جعفری، ۱۳۷۹)، ص ۱۰.